

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 8

Рівне – 2022

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, європейської інтеграції та інновацій;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki;

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Цюлюпа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 28.04.2022 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2022. – Вип. 8. – 192 с.

ISBN 978-966-416-932-2

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Крижановська Т.І.</i> До питання варіативності методики реалізації мистових ліній музичної освіти у початковій школі	5
<i>Крусь О.П.</i> Методологічні аспекти формування національної вихованості майбутніх учителів музики	10
<i>Кухар Я.О.</i> Особливості сакрального музикування за авторством М. Леонтовича	15
<i>Ногачевська І.В., Григорчук І.С.</i> Формування фахових компетентності студентів в процесі вивчення вокально-хорових дисциплін	22
<i>Парчук І.М., Гумінська О.О.</i> Методи розвитку навичок імпровізації учнів-піаністів ДМШ	28
<i>Пастушок Т.В.</i> Принципи формування комунікативної культури майбутнього диригента оркестрового колективу	35
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Взаємодія диригента з творчим колективом як педагогічна проблема	41
<i>Якимчук С.Н.</i> Неперервність освіти студента-хормейстера як системне середовище формування особистості	49

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Балаєва О.С.</i> Вараська музична школа, як один з основних осередків музичної культури Рівненського Полісся	55
<i>Столярчук Б.І.</i> Богдан Яремко – дослідник традиційних сопілкових інструментів і їх музики	60
<i>Даюк Ж.Ю., Бордун Н.Р.</i> Основні тенденції розвитку фортепіанного мистецтва Львівщини в контексті західноєвропейської музичної культури	65
<i>Гурин М.А.</i> Аматорське хорове виконавство м. Рівного на сучасному етапі національного культуротворення	73
<i>Димченко С.С., Савчин О.В.</i> Художні аспекти виконавської інтерпретації Концерту-поєми для баяна із симфонічним оркестром Альбіна Репнікова	78
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічні погляди та диригентська майстерність Петра Свердлика	89
<i>Кривицька В.В.</i> Творча діяльність маестро П. Муравського на посаді художнього керівника державної хорової капели УРСР «Трембіта»	101
<i>Мельничук С.Ф.</i> Класичне музичне мистецтво та його фоновість в розрізі сучасної культури	105
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> Українське фортепіанне мистецтво у контексті розвитку вітчизняної музичної культури	112
<i>Осіпкіна Д.В.</i> Українське вокальне мистецтво: ключові аспекти становлення та розвитку	117
<i>Пастушенко А.С.</i> Родинно-побутова пісня, балада, як явище барокової культури	122
<i>Продан В.В.</i> Фортепіанна творчість Миколи Ластовецького в контексті розвитку української музичної культури	127

<i>Прокопович Т.Ю.</i> Столітній ювілей Миколи Лисенка в умовах ворожих ідеологій (за матеріалами воєнної преси).....	131
<i>Роговська В.О.</i> Стилiстичні особливості української сучасної хорової музики	136
<i>Харитон І.М.</i> Трансформація стражденного в системі координат культурової пісенної обрядовості української православної традиції.....	141
<i>Цапун Р.В.</i> Рокитнівщина: з фольклорної експедиції 1987 року.....	150

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Борщ К.О., Крижановська Т.І.</i> Розвиток художньої компетентності старшокласників методом творчого практикуму в курсі «Мистецтво»	158
<i>Василишин І.В., Гумінська О.О.</i> Методи та прийоми розвитку комунікативних навичок учнів 5-7 класів на уроках музичного мистецтва.....	164
<i>Висоцька Д.С.</i> Музичний розвиток дітей з особливими освітніми потребами на уроках фортепіано	169
<i>Кулакевич А.В., Радковська Л.М.</i> Ретроспективний аналіз проблеми «слухання музики» в педагогічній теорії та практиці минулого.....	174
<i>Малей Я.Р., Радковська Л.М.</i> Нетрадиційні уроки як важливий аспект розвитку особистості школяра	179
<i>Тарчинська Ю.Г., Тарчинська І.Г., Ткачук А.О.</i> Вплив інформаційних технологій на мистецьку освіту	183
Про авторів	189

НЕТРАДИЦІЙНІ УРОКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

Анотація. В статті розглянуто проблему використання нетрадиційних уроків в загальноосвітньому навчальному закладі. Проведення уроків нетрадиційним способом дає можливість урізноманітнити форми й методи роботи, відійти від традиційних схем і шаблонів, створити кращі умови для розвитку особистості школяра та становлення самого вчителя.

Ключові слова: урок музичного мистецтва, особистість школяра, нетрадиційні уроки, форми та методи проведення уроків в школі.

Annotation. The article considers the problem of using non-traditional lessons in a secondary school. Conducting lessons in a non-traditional way gives the opportunity to diversify the forms and methods of work, move away from traditional schemes and patterns, create better conditions for the development of the student's personality and the formation of the teacher himself.

Key words: music lesson, student's personality, non-traditional lessons, forms and methods of conducting lessons at school.

Постановка проблеми. Вимогою сучасної освіти є підготовка активного, самостійного підростаючого покоління, яке б володіло певними творчими якостями, яке уміло б знайти відповіді на будь-які питання, було б навчене працювати з новітніми інформаційними технологіями, яке б систематично удосконалювало б свій інтелектуальний та духовний рівень.

Зрозуміло, що важливе місце у цьому процесі належить вчителю. Учителю ХХІ століття, за визначенням Ю.Завалевського, це професіонал, який знаходиться в постійному творчому пошуку. Йому необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, наявності розвинених професійних здібностей [4, с. 111].

Саме завдяки творчим і креативним вчителям в наших школах сьогодні активно впроваджуються нестандартні підходи, нові технології та нетрадиційні уроки. Вчителі шукають нові, інтерактивні форми і методи проведення уроків, використовують різні структури традиційних і нетрадиційних уроків. Досить активно цей процес відбувається і в музичній педагогіці.

Мета статті – розкрити сутність поняття «нетрадиційний урок», проаналізувати існуючі види та форми проведення таких уроків та окреслити їх значення та вплив на розвиток особистості школяра.

Аналіз досліджень. В кінці ХХ століття починається новий етап у розвитку і реформуванні шкільної освіти. Традиційні підходи навчання змінюються новими, більш сучасними, в основі яких лежать авторські системи, концепції, технології викладання предметів. Проблема проведення

«нетрадиційних уроків» досліджували О. Коваль, О. Лобова, Т. Науменко, Е.Печерська, О. Ростовський, В. Черкасов та багато інших. Так, наприклад, А. Шинкаренко висуває і обґрунтовує ідею про урок музики як урок мистецтва; В. Штепа, Н. Белявіна звертають увагу про використання комп'ютерних технологій на уроках музики [7,с.127-128]. Ряд науковців, вчителів та методистів (А. Авдієвський, А. Болгарський, І. Гадалова, О.Гумінська, З. Жофчак, Р. Марченко, Л. Хлебникова) створюють альтернативні навчальні програми для 1-4 та 5-8 класів. Одночасно з цим, В. Лужний, Р. Дверій, О. Лобова розробляють навчальну літературу для експериментального апробування та поурочні методичні розробки для учнів різних вікових категорій [7. с. 128-129]

Е.Печерська пропонує використовувати нетрадиційні типи уроків, так як вони допомагають створити позитивну мотивацію навчальної діяльності на уроках музики [11, с.62-64].

О. Митник вважає нетрадиційним такий урок, що народжується завдяки нестандартній педагогічній теорії та відсутності штампів у педагогічній технології [8,с. 17].

Виклад основного матеріалу. Для багатьох вчителів рамки традиційного уроку виявляються тісними, і вони шукають шляхи виходу за його межі, удосконалюючи навчальний процес. Коли вчитель прагне зробити заняття яскравим емоційним, донести навчальний матеріал до кожного учня, спираючись на мимовільну увагу, а самих учнів активізувати на творчий процес, тоді, як правило, і виникають нетрадиційні форми.

У словнику іноземних слів «традиційний» в перекладі з латинської означає «оснований на традиціях; той що перейшов за спадщиною; той що передається від покоління до покоління; звичний [12]. Отже, нетрадиційний – це незвичайний, нестандартний. Якщо ми говоримо про форми, то маємо на увазі незвичайні форми організації навчального процесу.

Саме в кінці 90-х років на Україні, завдяки незгасаючій творчій ініціативі вчителів у шкільній практиці, поширилися так звані нетрадиційні уроки. Сьогодні нова українська школа (НУШ) продовжує цей процес і ми можемо констатувати, що певні позитивні зміни у цьому напрямку є. Щоб встановити характерні риси нетрадиційних уроків, визначимо, а в чому ж полягає різниця між традиційним і нетрадиційним уроком.

Традиційний урок – це урок за традиційною структурою. Так, у більшості випадків традиційний урок складається з таких основних елементів: перевірка домашнього завдання, мотивація, актуалізація опорних знань, вивчення нового матеріалу, закріплення й осмислення матеріалу, домашнє завдання [1,с.116]. Нетрадиційний – це такий урок, в якому традиційні елементи виконуються нетрадиційними способами і на цій основі структура цього уроку суттєво відрізняється від структури традиційного уроку. Якщо хоча б один елемент традиційного уроку буде реалізовано нетрадиційним способом, то вже такий урок певною мірою можна назвати

нетрадиційним, або традиційним з нетрадиційним виконанням одного із елементів уроку [9]. Якщо кількість елементів уроку, виконаних нетрадиційним способом, буде невеликою, то це призведе до суттєвої зміни структури уроку, а тому, такий урок також можна вважати нетрадиційним. Таким чином, введення нових елементів уроку, зміна їх тривалості вже автоматично змінює структура уроку, а значить урок стає нетрадиційним.

Допомогти вчителеві у вирішенні цих питань і проблем може вивчення й ознайомлення з різними видами таких уроків, що розробляються і практично реалізуються творчими і креативними вчителями [6, с.138]. Нетрадиційні уроки класифікують за різними критеріями й основами. Наприклад, підсумкові або узагальнюючі уроки можуть бути проведені у формі уроку-вікторини, уроку-закріплення знань, творчого звіту, уроку KBK, уроку-турніру, уроку-концерту, уроку-конкурсу і т.п. [10]. До них належать і уроки творчості: інсценізація пісні, презентація музичних казок і ребусів, розробка якогось проєкту, розв'язання пошукових завдань, створення сценаріїв тощо.

Контрольні уроки мають не менший спектр втілення, це: урок-змагання, уроки-естафети, уроки-подорожі і так далі. Блочна структура системи уроків на основі навчальної теми створює можливість для попереднього планування всіх видів уроку, для належної підготовки до них учнів, а отже, й активної участі самих учнів [2, с.56].

Уроки повторення можна провести у формі уроку-аукціону, уроку-гри, музичної вікторини, музичного змагання чи караоке або уроку-змагання між учнями. Урок вивчення нового матеріалу може бути проведений у формі уроку-обміну інформацією тощо. Крім того, слід пам'ятати про ідею міжпредметних зв'язків, яких можна реалізувати за допомогою інтегрованих і бінарних на уроків.

Іншими словами, уроку потрібно надати нестандартні і оригінальні прийоми або форми проведення, які допоможуть активізувати розумову діяльність учнів, підвищать інтерес. Безперечно, що такі уроки будуть сприяти вдосконаленню навчального процесу: учні будуть захоплені, і їх працездатність підвищується, а отже зростає результативність уроку.

Нетрадиційні та нестандартні уроки – це важливий засіб не лише навчання учнів а й розвитку їх особистості. Так, ці уроки допомагають сформувати у школярів навички навчальної діяльності, мають емоційний вплив на їх сприйняття, характер, завдяки чому і сформуються більш глибокі і міцні знання учнів. Крім того, використання нетрадиційних форм і методів створює сприятливі умови для організації колективної роботи учнів, формування в учнів таких особистісних якостей, як самостійність, колективізм, організаторських і комунікативних схильностей, творчих здібностей, умінь планувати свою роботу, передбачити результати праці, відповідальність за наслідки своєї діяльності, підвищення інтересу школярів до навчання [3].

До нетрадиційних підходів можна віднести інноваційні та мультимедійні технології музичного виховання. Інноваційні технології в музичній

освіті дозволяють більш повно розкрити можливості вчителя і школярів, зробити освітній процес більш гуманним і особистісно-орієнтованим. Завдяки цьому процес навчання стає більш творчим, що розвиває ініціативу учня, сприяє його саморозвитку, самоосвіті, становленню його особистості.

Сьогодні змінюється роль вчителя в інформаційній культурі. Щоб спілкуватися на одній мові з дитиною вчителю необхідно володіти сучасними методиками і новими освітніми технологіями, він повинен стати координатором інформаційного потоку. Особливістю таких технологій є багатофункціональність, гнучкість і універсальність, можливість індивідуального підходу, інтенсифікації навчального процесу, збагачення інформаційного середовища. Це все знаходить своє втілення у використанні таких форм як аудіо-інформація, відео-інформація, анімації (мультиплікації) тощо. Крім того вчителі застосовують для проведення нетрадиційних типів уроків музичні редактори, енциклопедії, ігрові програми, програми-тести, музичні вікторини, комбіновані програми і т.п.

Особливість використання нетрадиційних форм та типів уроків полягає в прагненні вчителів урізноманітнити життя учнів: викликати інтерес до пізнавального спілкування на уроці, задовольнити потребу кожної дитини в розвитку інтелектуальної, мотиваційної, емоційної та інших сфер. Проведення таких уроків свідчить і про спроби вчителів вийти за межі шаблону в побудові методичної структури заняття [6, с. 159-160]

Висновки. Використання нетрадиційних уроків в ЗНЗ має певні переваги. По-перше, вони дозволяють урізноманітнювати навчальну діяльність, відійти від чітких рамок стандартного уроку з його незмінною структурою (опитування, пояснення, закріплення, домашнє завдання); по-друге, сприяють ефективності уроку, підвищенню активності учнів та розвитку їх особистості. Отже, стимулюючи емоційну, інтелектуальну та творчу діяльність учнів, нетрадиційні уроки мотивують учнів до вивчення і кращого засвоєння матеріалу, спонукають до активної комунікативної діяльності, сприяють активізації розумових процесів, підвищують якість навчання школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гужанова Т.С. *Урок як основна форма співпраці учителя і учнів у процесі навчання*. Практикум з педагогіки: Навчальний посібник: Житомир: Житомирський державний педуніверситет, 2002. 482 с.
2. Гусак Т. *Нестандартні уроки: формування відповідного ставлення школярів до уміння*//Рідна школа.-2003.-№9.-С.49-50
3. Дюмина Н. *Нестандартные формы и методы проведения уроков музыки, как один из путей повышения познавательной деятельности учащихся*. URL: <https://multiurok.ru/index.php/files/niestandartnyie-formy-i-mietody-proviedieniia-urok.html>
4. Завалевський Ю. *Формування конкурентоспроможного фахівця – одне з головних завдань сучасного вищого навчального закладу*. *Вища школа*. 2015. № 11-12. С. 110-115

5. Іванченко А. А. Активізація розумової діяльності школярів за допомогою нестандартних форм роботи на уроках словесності. Таврійський вісник освіти. 2015. № 2(1). С.157-161. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2\(1\)_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_2(1)_31)

6. Малафійк І.В. Дидактика : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Рівне: РДГУ, 2003. 470 с.

7. Медвідь Т.О. Розвиток музичного навчання у загальноосвітніх закладах України в кінці ХХ – на початку ХХІ століття. Дисертація ...кандидата педагогічних наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Дрогобич, 2015. 287 с.

8. Митник О. Народження нетрадиційного уроку. *Початкова школа*. 1997. № 12. С. 11 – 23.

9. Нетрадиційний урок – як розвиток структури традиційного уроку. URL: <https://vseosvita.ua/library/netradicijnij-urok-ak-rozvitok-strukturi-tradicijnogo-uroku-558786.html>

10. Нетрадиційний урок. URL: <https://pidru4niki.com/73715/pedagogika/netraditsiynej-urok-rozvitok-strukturi-traditsijnogo>

11. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні. *Рідна школа*. 1995. №8. С. 62-65.

12. Словник іноземних слів. URL: https://gufo.me/dict/foreign_words/%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%8B%D0%B9

•

УДК [7:37]:005.591.6

Тарчинська Ю.Г., Тарчинська І.Г., Ткачук А.О.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МИСТЕЦЬКУ ОСВІТУ

Анотація. У статті окреслено позитивні та негативні сторони застосування інформаційних технологій в музично-практичній підготовці здобувачів мистецької освіти. Виявлено чинники оптимізації освітнього процесу в означеному напрямку у мистецьких класах та загрози виключно інтерактивного навчання у музичній галузі.

Ключові слова: інформаційні технології, мистецька освіта, дистанційне навчання, цифрові освітні платформи, інтерактивна взаємодія.

Annotation. The article describes the positive and negative aspects of the use of information technologies in music and practical training of the students of art education. There were identified the factors of optimization of the educational process in this direction in art classes and the threats of exclusively interactive learning in the music field.

Key words: information technologies, art education, distance teaching, digital educational platforms, conversational interaction.

Постановка проблеми. Впровадження в освітній процес технічних засобів навчання стало особливо актуальним у зв'язку з карантинними обмеженнями, зумовленими пандемією COVID-19. У закладах вищої освіти практично тотально трансформовано організацію процесу підготовки майбутніх фахівців. Впродовж відносно короткого проміжку часу було віднайдено сучасні механізми функціонування дистанційного навчання, різні фор-

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 8

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 15.04.2022 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 11,16. Наклад 100 пр. Зам. 33.
Видавництво «Волинські береги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські береги».